

BOLALAR KITOBXONLIGI HAQIDA**Suvonqulova Zarina habibullo qizi***Termiz davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim fakulteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
4-kurs 20-05-guruh talabasi***Azimova Dilorom Hamza qizi***Termiz davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim fakulteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
4-kurs 20-05-guruh talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola mamlakatimizda badiiy, ma'rifiy, ilmiy-ommabop, tarbiyaviy, yoshlarning intellektual salohiyatini oshirishga qaratilgan adabiyotlarni chop etish, ular bilan ta'lim muassasalarini ta'minlash, milliy va jahon adabiyoti namoyandalarining etuk asarlarini saralash, tarjima qilish ishlari qanday olib borilayotganligini hamda bolalarga kerakli adabiyotlarni tavsiya etish orqali bolalar kitobxonligini, mutolaa madaniyatini shakllantirish masalalarini yoritib beradi.

Kalit so'zlar: Kitob, kitobxon, mutolaa, noshirlik, maktabgacha ta'lim, kichik yoshdagi kitobxon, maktab yoshdagi kitobxon, o'rta yosh kitobxon, bolalar adabiyoti.

Аннотация: В данной статье описываются способы издания художественной, учебной, научно-популярной, образовательной, литературы, направленной на повышение интеллектуального потенциала молодежи в нашей стране, обеспечение ею учебных заведений, сортировка и перевод зрелых произведений отечественных и мировых литераторов. рекомендуя детям необходимую литературу, проливает свет на вопросы формирования детского чтения и культуры чтения.

Ключевые слова: Книга, читатель, чтение, издательское дело, дошкольное образование, юный читатель, читатель школьного возраста, читатель среднего возраста, детская литература.

KIRISH

Ma'naviyatining shakllanishida Kitobning o'rni beqiyos. Kitob yosh avlodga chinakam aqliy, axloqiy, estetik tarbiya berish vositasidir, kitob ularni erkin fikrlashga, dunyoqarashining kengayishiga, go'zal nutq sohibi bo'lishga o'rgatadi. Kitob insonga sodiq do'st, uning ichida barcha ilm mujassamdirki, u kishilarni o'tmishdan va kelajakdan ogoh qilib turadi. Haqiqatdan ham, kitob barchamizni ezgulikka undaydigan, oldimizda turgan barcha muammolarni hal etishga yordam beradigan kuchdir.

2016-yildan buyon matbuot, noshirlik va axborot sohasida tegishli huquqiy asos yaratilgan bo'lib, 10 dan ortiq qonun va 30 dan ortiq qonunosti hujjati qabul qilingan. 1 677 ta matbaa korxonasi, 118 ta nashriyot davlat ro'yxatiga olingan. Zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlangan Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi, 14 ta viloyat axborot-kutubxona markazi, tuman markazlari va

shaharlardagi ta'lim muassasalarida 200 ga yaqin kutubxonalar tomonidan aholiga, bolalarga axborot-kutubxona xizmatlari hamda "Kitob olami", "Sharq ziyokori" va "O'zdavkitob savdo ta'minoti" majmualari tomonidan kitob savdosi xizmati ko'rsatish yo'lga qo'yildi.

Yozuvchilar uyushmasi huzurida tashkil etilgan "Ijod" jamoat fondi tomonidan yozuvchi va shoirlar, ayniqsa, yosh ijodkorlarning birinchi kitoblari ko'p ming nusxada nashr etish yo'lga qo'yilgan. Shu bilan birga, ushbu muhim soha rivoji bilan bog'liq aholi, xususan, Yoshlar o'rtasida kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirishda bir qator muammolar mavjudligini aniqlandi.

Avvalo, badiiy, ma'rifiy, ilmiy-ommabop, tarbiyaviy, Yoshlarning intellektual salohiyatini oshirishga qaratilgan adabiyotlarni chop etish, ular bilan ta'lim muassasalarini ta'minlash, milliy va jahon adabiyoti namoyandalarining etuk asarlarini saralash, tarjima qilish ishlari puxta o'ylangan tizim asosida tashkil etilmagan. Chop etiladigan kitoblarni nashriyotlardan hududlarga arzon narxlarda yetkazish, onlayn buyurtma berish va manzilga etkazish tizimi sust rivojlangan, shuningdek, aholiga xizmat ko'rsatishda elektron kitob shakllaridan keng foydalanish yaxshi yo'lga qo'yilmagan edi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 12 yanvardagi - "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"gi farmoyishi hamda 13-sentabrdagi "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks choratadbirlar dasturi to'g'risida"gi Qarori yurtimizda kitob, kitobxonlik madaniyatining jamiyat ma'naviy hayotidagi o'rnini oshirish borasidagi ishlarni yangi bosqichga ko'tardi. Yurtimizning barcha sohalarida, ta'limning barcha bo'g'inlarida badiiy adabiyotga, kitob o'qishga bo'lgan munosabatlarni yuksaltirdi.

Ushbu Qarorning ijrosi sifatida kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimi takomillashtirilib, bolalar kitobxonligi juda mas'uliyat bilan e'tibor berilib, yozuvchilarning - bolalar va o'smirlar uchun yaratilgan badiiy, ilmiy, ilmiyommabop va publitsistik asarlari, Jahon xalqlari adabiyoti, shu jumladan o'zbek xalqi Bolalar adabiyoti tez aytish, topishmoq, o'yin qo'shiqlari, rivoyat, afsona, ertak, matal, masal va doston singari bolalarga mo'ljallab yaratilgan og'zaki ijodi namunalari lotin alifbosida qaytadan nashr etildi, bundan tashqari o'zbek va jahon adabiyotining eng sara namunalarini internet tarmog'iga joylashtirish va ularni targ'ib qilish hamda keng kitobxonlar ommasiga yetkazish ishlari samarali tashkil etiladi. Bugungi kunda respublikamizning barcha axborot-kutubxona markazlari hamda ta'lim muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan kutubxonalar

fondlari lotin alifbosiga asoslangan o'quv-uslubiy, adabiy-badiiy, ma'rifiy, ilmiy-ommabop va ensiklopedik kitoblar bilan boyitildi va bu ishlar davom etmoqda.

Bunday e'tiborli va hayrli harakatlarning barchasi barkamol avlodning kitobxonli madaniyatini shakllantirishga qaratilgandir. Bolalar kitobxonligining shakllanishida oilaning, maktabgacha ta'lim maskani hamda maktab kutubxonasining, boshqacha qilib aytganda ota-onalar, tarbiyachilar, murabbiylar hamda kutubxona xodimlarining ahamiyati kattadir.

Kitobxonlikni shakllantirish maktabgacha yoshdagi bolalarda ko'rgazmalilikka asoslangan bo'lsa, bolalar va o'smirlar uchun adabiyotlarni tavsiya etish asosida amalga oshiriladi. Bunday jaroyonida kitobxon bilan suhbatlashib, uning qiziqishlarini, psixologiyasini o'rganish juda muhimdir.

Bolalar kitobxonligini o'quvchilarning pedagogik-psixologik xususiyatlariga ko'ra quyidagicha guruhlariga ajratish mumkin:

1. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar kitobxonligi (2 yoshdan 7 yoshgacha);
2. Maktab yoshidagi kichik bolalar kitobxonligi (7 yoshdan 11-12 yoshgacha);
3. O'rta va katta yoshdagi bolalar kitobxonligi (13-14 yoshdan 15-17 yoshgacha).1

Maktabgacha ta'lim yoshdagi kitobxonlarga asosan ota-onalar, buvi-bobolar, tarbiyachilarning ta'siri katta bo'ladi, chunki hali o'qish va yozishni bilmagan bolaning kitobxonlik madaniyati do'stlik, halollik, botirlik, mehnatsevarlik, rostgo'ylik, mehr-muhabbat g'oyalariga asoslangan ertaklar tinglash orqali shakllanadi. Ertaklar xalq og'zaki poetik ijodidagi eng boy va rang barang janrlardan biri. Bundan tashqari topishmoq orqali bolaning tafakkuri rivojlanadi, topishmoqlar xalqning hayoti, urf-odati, o'ziga xos rasm-rusumlari o'rgatadi hamda bolalarni o'ylashga, topqirlikka o'rgatadi. Bundan tashqari bolalar «Kim?», «Nima?» so'roqlariga javob topishga o'rganadilar.

Tez aytishlar ham bola nutqining rivojlanishida samaralidir. Tez aytishlar bolaning og'zaki nutq mashqi bo'lib, kichik yoshdagi bolalar ma'lum tovushlarni to'g'ri va ohangdor talaffuz qilish ko'nikmalarini orttiradi. Tez aytishlar bolalarni biyron so'zlashga o'rgatish bilan birga, ularga estetik zavq beradi, fikrlash qobiliyatini o'stiradi hamda xotirasini mustahkamlaydi.

Maktab yoshidagi kichik kitobxon bolalarga tabiat, vatan, vatanparvarlik, botirlik, mehnatsevarlik, odob-axloq, ota-onaga, ustozlarga, o'qishga mehr-muhabbat g'oyalari singdirilgan kitoblarni o'qish tavsiya etiladi. Ular ko'proq sehrli-fantastik ertaklar, sarguzasht hikoya va qissalar, dostonlarni sevib o'qiydilar.

Bunday yoshdagi bolalarga juda katta hajimdagi asarlardan ko'ra, ko'proq qisqaroq hikoya va qissalarni tavsiya etish muhimdir, chunki ba'zi bolalar katta hajmdagi asarlarni o'qishdan zerikib qolishi mumkin.

Maktabgacha ta'limdan boshlab kitobga mehr qo'ygan kichik kitobxon bolalar o'zi mustaqil kitob tanlashni biladilar. Kuzatuvlarga asoslanadigan bo'lsak, ular ko'proq bolalar yozuvchilari Anvar Obidjonning "G'alati maktublar", "Dahshatli meshpolvon", Tursunboy Adashboyevning "Osmon qaydan boshlanar", Po'lat Mo'minning "Bolajon, bolajonim", Safar Barnoyevning "Tinchlikni ulug'laymiz", Quddus Muhammadiyning "Erkinjon oyga ciqibdi", Yusuf Shodmonning "Oydan kelgan bolalar" va shu kabi bolalar shoir va yozuvchilarining asarlari ko'proq o'qiydilar. Ayniqsa ular o'zbek bolalar adabiyotidagi Hamid Olimjonning "Oygul va Baxtiyor", "Semurg' yoki Parizod va Bunyod", Mirtemirning "Ajdar", Shukur Sa'dullaning "Uch ayiq", "Ayyor chumchuq", Zafar Diyorning "Yangi ertak", "Toshxon bilan Moshxon", "Tulkining hiylasi", Sulton Jo'raning "Zangor gilam" va "Qaldirg'och" singari xalq og'zaki ijodi an'analari asosida yaratilgan adabiy ertakni sevib o'qiydilar.

13-14 yoshdan 15-17 yoshgacha bo'lgan kitobxon bolalar ko'proq o'zlari mustaqil ravishda kitob tanlaydilar. Bu toifadagi kitobxonlarga yosh jihatdan to'g'ri kitob tanlash juda katta ahamiyatga egadir. Ularga odob-axloq masalalari ilgari surilgan adabiyotlarni tavsiya etish maqsadga muvofiqdir. Chunki bolaning o'smirlik chog'idan to'g'ri tarbiya olishi ham yoshlikdan o'qib o'rgangan kitoblari asosida bo'ladi. Bu borada ma'naviy va axloqiy poklanish, imon, insof, diyonat, or-nomus, mehr oqibat kabi g'oyalarni ilgari suruvchi Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig'"("Saodatga olib boruvchi bilim"), Ahmad Yugnakiyning "Habbat ul haqoyiq'"("Haqiqatlar armug'oni"), Ahmad Yassaviyning hikmatli kitoblari va shu kabi boshqa adabiyotlar.

O'rta va katta yoshdagi kitobxon bolalar ko'proq, o'zbek adiblari G'afur G'ulomning "Shum bola", Oybekning "Bolalik", Abdulla Qahhorning "O'tmishdan ertaklar", Nazir Safarovning "Ko'rgan kechirganlarim", Xudoyberdi To'xtaboyevning "Sehrli qalpoqcha", "Sariqdevni minib", "Sariq devning o'limi", O'rkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi", Said Ahmadning "Ufq", Tohir Malikning "Alvido bolalik", Tog'ay Murodning "Yulduzlar mangu yonadi" kabi asarlarini sevib o'qiydilar.

Bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlari shundaki, undagi asarlar bolalarni olg'a intilishga chaqiradi, hayotni chuqur sevishga yordam beradi. Chunki bolalar yozuvchisi dunyo voqealarini bolalar tasavvuri tushunchasini nazarda tutib tasvirlaydi.

Shuning uchun bolalar o'zi yoshiga mos bo'lgan kitoblarini o'z dunyoqarashlari asosida tanlab o'qiydilar.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bolalar kitobxonligida bolalar adabiyoti bolalarni ma'rifatga yetaklaydi. Chunki barcha davrlar bolalar adabiyotining taraqqiyot tamoyillari, avvalo, ma'rifiylik va tarbiyaviylikda aks etadi. Shuning uchun bolalar adabiyoti namunalari yoshlarni insoniy fazilatlar ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Yurtboshimizning kitobxonlik madaniyatini yuksaltirishga qaratilayotgan alohida e'tibori tufayli barcha ta'lim maskanlaridagi o'tkazilayotgan "Yosh kitobxon", "Kirobxonlar bayrami", turli ko'rik- tanlovlari, dam olish maskanlarida ochilayotgan zamonaviy kitob do'konlari va faoliyat ko'rsatayotgan kutubxonalar yosh avlodni ma'naviy va intellektual ehtiyojini qondirishda, kitobga oshno bo'lishda muhim o'rin tutmoqda. Kitobning mohiyati mangudir... Bu mohiyat - tafakkurni abadiylashtiradi. Bu borada mamlakatimizda faoliyat olib borayotgan barcha axborotkutubxona markazlarida bolalar kitobxonligining rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Yosh kitobxonlarga tavsiya qilgan kitoblar orqali kitobxonlar mutolaa uchun zarur adabiyotni tanlashni bilib oladilar, shu bilan birgalikda, ular kitob o'qish orqali mulohazali, bilimli bo'lib, Yuksak tafakkuri bilan boshqalardan o'zining dunyoqarashi va fikrlashi bilan ajralib turadi. Kitob bilan oshno bo'lgan bola yaxshi inson bo'lib ulg'ayadi.

ADABIYOTLAR:

1. Muhammadaliyeva Nasiba. "Kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda axborot-kutubxona markazlarining o'rni"/Umumta'li fanlar metodikasi.-2021 y, 8- son.
2. I.J. Yuldashev, O'. Nosirov. Kutubxona-axborot xizmati: nazariya va amaliyoti-o'quv qo'llanma. T.-2020y, 397 bet.
3. Erkin vohidov.Orzuli dunyo: She'rlar,-T.: "Sharq",2010.- 208 b.
4. Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. T.: "Ma'naviyat" , 2008.
5. S.Yuldosheva. O'ZBEKISTONDA KUTUBXONACHILIK SOHASINING RIVOJI "Oriental Art and Culture" Scientific-Methodical Journal - Volume 2 Issue 4 / December 2021
6. Xolmanova, Z. (2020). Kompyuter lingvistikasi. Nodirabegim:.-Toshkent, 247.
7. Сабирова, Н. Э. (2014). Фольклор и его значение в воспитании детей. In Актуальные вопросы современной науки (pp. 139-142).